

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN DEĞİŞEN NÜFUS YAPISINDA GENÇLER VE AB'NİN GENÇLİK POLİTİKALARI

Elvettin AKMAN*

Çiğdem ARGUN**

Ekrem Yaşar AKÇAY***

ÖZET

Son yıllarda dünya nüfusunun yapısının hızlı bir şekilde değişmeye başlaması azalan nüfus ile ilgili sorunlarla ilgilenme gereğini ortaya çıkarmıştır. Avrupa Birliği de, dünyadaki her 14 kişiden birinin yaşadığı bir topluluk olarak sadece politik ve ekonomik değil, demografik olarak da dünyada önemli bir konuma sahiptir. Avrupa Birliği projesinin hayata geçirilmesinde önemli bir yeri olan ve gelecekte de büyük roller üstlenecek olan gençler, Avrupa Birliği'nin değişen demografik yapısı içerisinde büyük öneme sahiptirler. Bu nedenle doğrudan doğruya gençlerle ilgili çalışmaların yapılması değişen demografik yapı ile birlikte bir gereklilik haline gelmiştir. Çalışmamızın amacı da, AB'nin gençlik alanındaki çalışmalarını çerçevesinde, gençlik ile ilgili yasal düzenlemeleri, gençlik ile ilgili devlet kurumlarını, AB ile yürütülen gençlik politikalarını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Nüfus Yapısı, Gençlik Politikaları.

* Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi, Bölümü.

** Öğr. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğirdir MYO.

*** Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YOUTHS IN THE MODIFYING STRUCTURE OF EU AND YOUTH POLICIES OF EU

ABSTRACT

In recent years, the world's population quickly began to change the structure of problems with decreasing population has revealed the need for social care. European Union, the world's one of every 14 people lived as a community, not only political and economic, demographic, has an important position as the world. The European Union to implement the project as an important place and who will undertake a major role in the future, young people need within EU's changing demographic structure are of great importance. Therefore, installation of the relevant work directly with young people with the changing demographic structure has become a necessity. The aim of our study also, the EU in the field of youth work within the framework of legal regulations related to youth, youth with the relevant governmental institutions, the EU was carried out with the youth policy revealed.

Key Words: European Union, Population Structure, Youth Policy.

1. Giriş

20. yüzyılın son dönemlerinden itibaren dünya nüfusunda meydana gelen değişim sonucunda sağlık, sosyal politika, sosyal güvenlik, göç ve eğitim gibi birçok alanda çalışmalar yapılması zorunlu hale gelmiştir. Özellikle Avrupa Birliği'ndeki birçok kurum ve kuruluş tarafından değişen demografik yapı ile ilgili çalışmalar artmış ve yeni politikalar üretilmeye başlanmıştır. Azalan nüfus yapısı göz önüne alındığında birliğin politikalarının geleceğe aktarılmasında gençler önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle gençlerle ilgili programlar oluşturulmuş ve gençlerin faaliyetleri için ayrılan fon miktarları arttırılmıştır.

Dünya nüfusunun değişen yapısına paralel olarak Avrupa Birliği'nde ortak bir gençlik politikası oluşturma gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ortak gençlik politikası ile gençlikle ilgili sorunların çözümüne gençlerin katkısıyla çözüm arayışı başlamıştır. Yürütülen gençlik politikaları ile başta işsizliğin önlenmesi ve istihdamın arttırılması olmak üzere çeşitli Avrupa Birliği programları ve fonları devreye sokulmuştur.

Değişen demografik yapı ile hem Avrupa Birliği'nde gençlerle ilgili çalışmalar artmakla birlikte, gereklilik haline gelmiştir. Avrupa Birliği için birçok politika alanını içine alacak gençlik politikaları üretmek önemli olmuştur. Bu anlamda, çalışmamız, Avrupa Birliği'nin, uyumu ve kalitesini artırmak üzere uygulamaya koyduğu Eğitim Politikasını ve ne kadar önemli olduğunu göstermek amaçlanmıştır.

2. Avrupa Birliği'nin Değişen Nüfus Yapısı ve Gençlik Politikası

1950'li yıllarda belirli bir alanda başlatılan Avrupa bütünleşmesi, yıllar içinde birçok alana yayılmış ve 2009 yılına gelindiğinde 27 üyesi ve yarım milyona yaklaşan nüfusuyla dünyadaki en ileri bütünleşme hareketi halini almıştır. Nihai hedefi siyasi birlik olan Avrupa bütünleşmesi, üyeler arasında gümrük birliğinin sağlanması ve malların, hizmetlerin, sermayenin ve işgücünün serbest dolaşımının gerçekleştirilerek ortak bir pazarın oluşturulması amacıyla yola çıkmıştır.

Günümüzde dünya arenasında önemli bir konuma sahip olan Avrupa Birliğinin bu konumunu koruması için genç ve dinamik bir nüfusa ihtiyacı vardır. Ancak Avrupa Konseyi'nin 2004 yılı raporuna göre, Avrupa Birliğinde büyük bir yaşlanma dalgası, savaş sonrası doğanların 2010 yılında 65 ve üstü yaş sınırına gelmesiyle başlayacaktır. Son dönemlerde birlik nüfusunun en önemli problemi yaşlı/genç oranının hızla yükselmesidir (<http://www.tisk.org.tr>, 2010). Avrupa Komisyonları raporlarına göre, yirmi yaşın altında olanlarla altmış beş yaş üzerindekiilerin oranı 2025 yılında tersine dönecektir.

Avrupa Birliği istatistik kurumu Eurostat'ın verilerine göre, AB'de nüfus, 2008 yılında binde 4,4 oranında artmış olup, bunun binde 1,1'i doğumlarla, binde 3,3'ü ise dışarıdan göçlerle meydana gelmiştir. AB nüfusunda, 2008'de yaşanan toplam artış ise, 2,2 milyondur. Avrupa'nın İkinci Dünya savaşıdan sonra demografik olarak büyük değişimler yaşadığı bir gerçektir. Savaş sonrası bireylerin yaşam alanlarının genişlemesi ve kadınların özgürleşmeye başlaması ile birlikte çocuk sahibi olma oranı da azalmıştır. Teknolojik gelişmelerdeki hızlı değişimlere paralel olarak doğurganlık oranında azalmış ve 65 yaş üzerindeki nüfusun toplam nüfus içindeki oranı her geçen yıl artmaktadır. (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 2010).

Zaman içerisinde değişen demografik yapı göz önüne alınarak, Avrupa Birliği içindeki birçok kurum tarafından nüfusun değişen yapısı ile ilgili çalışmalar artmış ve özellikle genç nüfusun önemi göz önünde bulundurularak uzun dönemli planlar yapılmaya, yeni politikalar üretilmeye başlanmıştır. Demografik değişimin, Avrupa Birliği'nin kamu harcamalarını arttıracığı görülmektedir. Bu nedenle, genç nüfusun istihdam oranının artırılması, kamu borçlarının azaltılması, yaşlılık ödemelerinin makul seviyelere getirilmesi öngörülmektedir. Nüfusun yaşlanması ile ilgili sorunlardan bahsederken temel olarak, istihdam, eğitim ve dolayısıyla gençlik ile ilgili politikaların öneminden de bahsetmek gerekmektedir.

Avrupa Topluluğunu kuran anlaşmalarda gençlik ile ilgili konulara verilmesine rağmen, mesleki eğitim ve istihdam gibi sınırlı alanlarda yapıldığı görülmektedir. 1990'dan sonra gençlerle ilgili çalışmalar uluslararası kuruluşları da kapsayacak şekilde genişletilerek uygulanmaya başlanmıştır. Buradan birliğin kuruluş yıllarında ki gençlik politikası diğer politika alanları ile karşılaştırıldığında düşünce ve uygulamalarının dar bir odak noktasından oluştuğu görülmektedir. Avrupa Birliğinde son yıllarda gençlik politikalarına ilişkin uygulamalar artmış ve finansal olarak önemli ölçüde desteklenmeye başlanmıştır. Değişen dünya içerisinde küreselleşme, göç ve demokratik yenilenme gibi hususlarda gençlik politikalarının ele alınmasının gereğini ortaya koymuştur.

Avrupa Birliğinde ortak bir gençlik politikasının geliştirilmesi, diğer politika alanları ile ortak bir bağ kurularak gerçekleştirilebilir. Fakat kurulacak olan bağ yalnızca eğitim, istihdam ve sosyal uyumla ilgili olmayıp, diğer politika alanları ile de bütünleşmelidir. Gençler ile ilgili konular sadece bir politika olarak düşünülmeyp, birliğin ilerlemesinin ve gelişmesinin bir anahtarı olarak görülmelidir.

Avrupa Birliği'nin gün geçtikçe yeni katılımlara nüfusunun artması ve ileride de Türkiye gibi genç nüfusa sahip bir ülkenin de birliğe katılacak olması düşünüldüğünde gençlik politikalarının planlı bir şekilde arttırılması gereği ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliğinde çok boyutlu bir gençlik politikasının neden gerekli olduğunun çeşitli sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

- Demografik ve sosyal eğilimlerde meydana gelen değişiklikler,
- Gençlerin değişen çağa ayak uydurmanın bir gereği olan eğitim,

- İstihdam, işgücü piyasasındaki eşitsizlikler ve özellikle yaşanan genç işsizliği,
- Eşitsizlik ve birçok konuda yaşanan ayrımcılıklar,
- Küreselleşme.

Avrupa Birliğindeki gençlik politikasının temel amacı, Avrupa'daki gençlerin her açıdan durumunun iyileştirilmesidir. Bu nedenle, birliğin politika ve faaliyetlerinin üye ülkelerce de desteklenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda Avrupa Birliğinin ilk kuruluş yıllarından itibaren çeşitli yasa ve yönetmelikler çıkarılmıştır. 1 Nisan 1963 tarihinde mesleki eğitim konusunda ortak politikalar belirlenmiş ve 1977'de Berlin'de Avrupa Eğitim Kalkınma Merkezi açılmıştır. 1972'de Avrupa Ekonomik Topluluğu içinde aileleri ile birlikte hareket eden işçilere milli sosyal güvenlik önlemlerinin uygulanmasını garanti eden tüzük yürürlüğe girmiştir. 1975 yılında ise, Hayat ve Çalışma Şartlarının Düzeltilmesi İçin Avrupa Vakfı sosyal politikaların belirlenmesine yardımcı olmuştur (Karluk,2002:380-404). Bu gelişmelerden görülüyor ki, mesleki eğitim Avrupa Birliği'nin gençlerin gelişimi için önem verdiği konuların başında yer almaktadır.

Maastricht Antlaşmasının 149'uncu ve 150'inci maddeleri de eğitim, mesleki eğitim ve gençlikle ilgili hususları içeriyor. 149'uncu madde'ye göre, "birlik, üye olan devletler arasında işbirliğini teşvik edecek ve gerekirse eylemlerini destekleyerek kaliteli eğitimin oluşturulmasına katkıda bulunacaktır. Bunun yanı sıra birlik, eğitimde Avrupa boyutunu geliştirmek, diplomaların ve öğrenim sürelerinin akademik olarak tanınmasını teşvik ederek öğrencilerin ve akademisyenlerin hareketliliğini teşvik etmek, eğitim kurumları arasında işbirliğini desteklemek, üye devletlerin eğitim sistemlerinde ortak olan hususlarda bilgi ve birikimleri paylaşmak, uzaktan eğitimin gelişimini desteklemek için yoğun çaba harcamaktadır. 150'inci maddeye göre ise, birlik üyelerinin eylemlerini destekleyen bir mesleki eğitim politikası uygulanacaktır. Özellikle mesleki eğitim yoluyla teknolojik değişikliklere uyum sağlama, iş piyasası ile bütünleşmeyi gerçekleştirme, mesleki eğitime erişimi kolaylaştırma ve kurumlar ile firmaların arasında eğitim konusunda işbirliğini geliştirmek hedeflenmektedir (www.bumko.gov.tr, 2010). Görüldüğü üzere, Maastricht Anlaşmasında gençlik ile ilgili öncelikli alanlardan eğitim, istihdam ve mesleki eğitim

konularına ağırlık verilmiştir. Daha sonraki yıllarda geliştirilen Avrupa Birliği gençlik politikasının temelleri ise, bu maddeler üzerine kurulmuştur.

3. Avrupa Birliğinde Gençlik Politikasının Gelişimi

Avrupa Birliğinde ortak bir gençlik politikasının oluşturulması için temeller 1993 yılında gerçekleştirilen Brüksel Zirvesinin sonucu olarak yayınlanan “*Beyaz Kitap*” ile atılmıştır. (Çakmak, 2007: 21) Beyaz Kitap, Avrupa Birliği ile ilgili alınacak kararlar için iyi düşünülmüş ve ayrıntılı öneriler getirmesi açısından gençlik politikalarının oluşmasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Avrupa Komisyonu tarafından 1995 yılında eğitim ve öğretim alanında yayımlanan Beyaz Kitap, Avrupa’daki bilgi toplumu ve küreselleşme ile ortaya çıkan gerçekleri ele almış, üretkenliğin ve Avrupa ekonomisinin rekabetinin artmasında eğitimin önemini vurgulamıştır (Angelis ve Grollios, 2003:75).

Gençler için 1999 yılında Beyaz Kitabın oluşturulmasına başlanmıştır. Konuyla ilgili olarak Avrupa Birliği kurumları içinde ve ilgili birimlerde hukuki düzenlemeler yapılmasına ve gençlik politikasının sadece ülkeler bazında değil, birlik düzeyinde de ele alınmasına karar verilmiştir. 2001 yılında Avrupa Komisyonu tarafından Beyaz Kitap, “Avrupa Gençliği İçin Yeni Bir Atılım” olarak kabul edilmiştir. (Çakmak, 2007:57-58)

Beyaz Kitabın hazırlanması aşamasında başta gençler, ilgili devlet bakanlıkları, gençlik üzerine çalışan araştırmacılar ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliği yapılmıştır. Bu işbirliği sonucunda gençlerin daha aktif vatandaşlar olmalarını sağlamak, gençlik ile ilgili konuların alanının genişletilmesi, gençlerin özerkliğinin artırılması ve Avrupa Birliğinin değerlerinin savunucusu olmalarını sağlamak amaçlanmıştır (www.europa.eu.int, 2010). Beyaz Kitap, Avrupa Komisyonu’nun ilk kez Avrupa Birliği gençlik politikası için uygun bir strateji geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir. Daha önce olmayan Avrupa Birliği gençlik politikası ile ilgili yeni bir ufuk yaratmak ve geniş bir perspektiften gençlik politikalarına bakabilmek kitabın asıl rolüdür.

Gençlik ile ilgili politika belirlenmesi için hazırlanan Beyaz Kitap’ta, Avrupa’nın inşasında gençlerin bir sorun olarak değil, olumlu bir güç olarak benimsenmesi, yönetim için şeffaflık, hesap verebilirlik, etkililik, katılım

ve bütünlük ilkelerinin gençlik alanına uyarlanması ve oluşturulan politikalarda gençlik boyutunun daha fazla dikkate alınması ve bütün üye devletler için öncelikli konular içinde yer alması gerektiği vurgulanmıştır.

Kitap içerisinde değişen gençliğe değinilmiş ve önemli noktalar vurgulanmıştır. Kitaba göre gençlerin ekonomik, sosyo-kültürel faktörler ve diğer etkenler nedeniyle eğitimi bitirme, evlenme, işe başlama yaşı büyümektedir. Ayrıca üstlenilecek roller daha karmaşıklaşmakta ve hangilerinin seçilmesi konusunda kararlar da daha zorlaşmaktadır. Diğer yandan aile, evlilik, kariyer planlama gibi konularda standartlar değişmekte ve daha bireysel hareket edilmektedir. Genç nüfusun sayısının azaldığına dikkat çekilmekte ve diğer konularla birlikte gençlik ile ilgili çalışmaların önemine değinilmektedir (<http://ec.europa.eu>, 2010).

Gençler için Beyaz Kitabın kabul edilmesinden sonra, 2002 yılında gençlik alanında işbirliği çerçevesinde üye devlet hükümet temsilcileri toplanmış ve Beyaz Kitaba hitaben Avrupa Birliği Konseyi'nin ilke kararı, gençlik alanında işbirliği çerçevesinde 2002 yılında kabul edilmiştir (AB Resmi Gazetesi, Temmuz 2002). 2003 yılında ise, üye devletlerden gelen bilgiler ve yapılan çalışmalar çerçevesinde Avrupa Komisyonu bir bildiri hazırlamıştır. İlgili bildiride, katılım ve bilgi alanlarında her alana ait üç alt amaç belirtilmiştir. Katılım konusunda Barselona ve Lizbon deklarasyonlarının temel alındığı vurgulanarak, bu kapsamda aktif yurttaşlığın geliştirilmesi hedeflendiği anlatılmıştır. Avrupa Birliği Komisyonu gençliğin katılımının geliştirilmesi için üç alt hedef ile yapılması gerekli etkinlikleri belirlemiştir. Katılım alanındaki alt amaçlar şunlardır (<http://ec.europa.eu>, 2010):

- Gençlerin yaşadıkları çevredeki topluluk yaşamına geniş katılımın sağlanması.
- Gençlik Sivil Toplum Kuruluşlarının geliştirilmesi.
- Yerel projelere fon ve destek sağlanarak gençlerin proje üretmelerinin teşviki.
- Gençlerin katılımını etkileyen engelleri belirleyerek sorunların giderilmesi.
- Temsili demokraside gençlerin her düzeyde geniş katılımının sağlanması.

- Siyasi kurullar ile gençler ve gençlik kuruluşları arasındaki diyalogun geliştirilmesi.

Diyalogun geliştirilmesinde gençlik organizasyonları hükümet ve siyasi mekanizma dışı sivil toplum kuruluşlarından oluşturulmalıdır.

- Gençler siyasi karar alma mekanizmalarına daha da yaklaştırılmalıdır.
- Seçimlerde daha fazla gencin katılımı olmalıdır.
- Katılımın öğretilmesi.
- Katılımın öğretilmesi için resmi müfredata ilgili konuda eğitimin konulması.
- Örgün ve yaygın eğitimde de katılımın öğretilmesinin teşvik edilmesi.
- Ailede, mahallede, okulda katılımın öncelikle olarak teşvik edilmesi.
- Gençlere yönelik olan önyargıların giderilmesi.

Ayrıca genişlemekte olan AB içerisinde kamu yaşamında yetkin gençlerin yetişmesinde bilginin önemi vurgulanmıştır. AB Komisyonu bu kapsamda üç alt hedef ile yapılması gerekli etkinlikleri belirlemiştir. Bu alt amaçlar;

- Gençlerin bilgi servislerine ulaşımının teşviki.
- Ücretsiz Bilgi Servisi hizmetlerine ve dezavantajlı gruplara öncelik verilmesi
- Ulusal Gençlik Portalları'nın geliştirilerek Avrupa Gençlik Portalı'na bağlanması
- Nitelikli bilginin sağlanması.
- Bilgi ve danışmanlık servislerinde standardın yakalanması
- Öğrenme ve kapasite geliştirme süreçleri hakkında bilgilendirme yapılması
- Daha fazla gence ulaşabilecek gençlerin bilgi toplumuna aktif katılımı.
- Her türlü bilginin oluşturulmasında ve dağıtımında gençlerin katılımının sağlanması.
- Gençlik bilgi stratejilerinin belirlenmesine tüm gençlik kuruluşlarının dâhil edilmesi.
- Gençler arasında bilgi paylaşımı ve aktarımının artırılması.

Son olarak, bu hedefler ve etkinliklerin uygulanması ve denetlenmesi konusunda özellikle aday ve üye ülkelerde farklı koşulların göz önünde bulundurulacağı vurgulanmıştır.

2003 yılında üye ülkelere ve aday ülkelere, gönüllü hizmet ve gençlerin daha iyi anlaşılması ile ilgili olarak anketler gönderilmiş ve sonuçlar ise Komisyonun ilgili birimleri tarafından analiz edilmiştir. 30 Nisan 2003 tarihinde Konsey, ortak amaçlar üzerinde iki bildirim kabul etmiştir (<http://ec.europa.eu>, 2010). Bu hedefler ile ilgili direktifin Konsey tarafından 2004 yılı sonunda kabul edilmesi ile birlikte üye devletlerin belirlenen hedefleri kademeli olarak 2005 yılından itibaren gerçekleştirmeleri istenmiştir.

2002 yılındaki Konsey ilke kararı ayrıca, gençlik politikasının, sektörler arası bir işbirliği gerektirdiğini ve hem ulusal boyutta hem de Avrupa boyutunda diğer politika ve programlar içerisinde gençlik ile ilgili konuların dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bu konular ise, Beyaz Kitapta belirtilen eğitim, yaşam boyu öğrenme, hareketlilik, istihdam, sosyal entegrasyon, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele ve özerklik gibi öncelikler doğrultusunda ele alınacaktır. Konsey, Avrupa Komisyonu'ndan bu önceliklerin harekete geçirilmesi ile ilgili olarak nasıl bir yol izleneceği ve gençlerin Birlik'in programları içerisinde nasıl dâhil edileceği konusundaki çalışmaların hızlandırılmasını istemiştir. Konsey, sosyal entegrasyon üzerinde önemle durmuş ve ırkçılık ile ilgili bir deklarasyon yayınlamıştır (<http://www.consilium.europa.eu>, 2010). Avrupa Parlamentosu ise, yayınladığı raporunda, özellikle sosyal entegrasyon, yabancı düşmanlığı ve yaygın eğitim gibi konularda çalışması gerektiği üzerinde durmuştur.

Gençlerin özerkliği, Beyaz Kitap'da öncelikler içine alınan önemli bir konudur. Konunun karmaşıklığı dolayısı ile bir uzmanlar grubu ile çalışılmasına karar verilmiştir. Bu yaklaşım ise, 27 Haziran 2002 tarihli konsey ilke kararı ile desteklenmektedir. Yapılan çalışmalar sonunda, gençlerin özerkliği ile ilgili temel unsurlar, eğitim, istihdam, konut, sosyal koruma ve maddi olarak yeterlilik şeklinde belirlenmiştir. 2004 yılında ise AGF, gençlerin özerkliği konusunda bir yazılı görüş yayınlamıştır (Avrupa Gençlik Forumu, 2004). Gençlerin daha özerk olabilmeleri için gerekli araçlar üzerinde durulan çalışmada, Avrupa Komisyonu'nun özerklik alanındaki planları ile Beyaz Kitap'ta belirtilen öncelikli konular arasında yakın bir bağın kurulması gerektiği belirtilmiştir (Sellberg ve Orr, 2004: 8-13).

Bütün bu çalışmalar, AB’de bir Gençlik Politikasının oluşturulması için temel hazırlamıştır. İlk yıllarda her ne kadar uzun süreli planlar yapılmasa ve bütçeden yeterli miktarda destek sağlanmasa da, bu alandaki çalışmaların yoğunluğu, üye ülkeler ve Birlik düzeyinde bağlayıcı kararların alınmasını ve uzun süreli Birlik programlarının oluşturulmasını sağlamıştır. Bunun en önemli örneklerinden olan AB eğitim ve gençlik programlarının oluşturulması ve Ulusal Ajansların kurulması, bu alanda konuya verilen önemin ortaya konulması açısından oldukça önemlidir.

Beyaz Kitap’ın gençler için gerçekten bir gelişme yaratıp yaratmayacağı ve gençlik sorunlarının gerçekliliği üzerinde ne kadar etkili olacağı ancak uygulama aşamasının başarıya ulaşması ile ortaya çıkacaktır. Üye ülkelerin, gerekli önlemleri alması ve gençleri politikaların her aşamasına dâhil etmesi gerekmektedir. Ayrıca, ülkelerin yaptığı çalışmalar ile ilgili olarak düzenli olarak raporlar vermeleri bu sürecin en önemli noktalarından biridir.

4. AB Eğitim Ve Gençlik Programları

Avrupa Birliği tarafından yürütülen en büyük parasal kaynaklı programlardan biri olan AB Eğitim ve Gençlik programları, eğitim ve öğretim alanında bir Avrupa İşbirliği Alanı kurarak, Lizbon Deklarasyonunda belirlenen 2010 yılına kadar “Bilgi Avrupası”nı oluşturmayı hedeflemektedir. Amaç, daha kaliteli istihdam imkânları ve sosyal bütünleşme ile sürdürülebilir ekonomik gelişmeyi gerçekleştirerek dünyanın en rekabetçi, dinamik ve bilgiye dayalı ekonomisi haline gelmektir. Üç temel program bulunmaktadır. Socrates (Genel Eğitim), Leonardo Da Vinci (Mesleki Eğitim) ve Youth (Gençlik)’tir (www.europa.eu.int, 2010).

Avrupa İçin Gençlik Programı (Palabıyık ve Yıldız, 2007:69) doğrudan gençlik politikaları ile ilgili olarak Ulusal Ajansların faaliyet alanı altında oluşturulan ve Avrupa Komisyonu ve program ülkeleri ile birlikte yürütülen bir programdır. Daha iyi istihdam olanakları ve sosyal bütünleşme ile sürdürülebilir ekonomik gelişmeyi gerçekleştirerek dünyanın en rekabetçi ve dinamik bilgiye dayalı ekonomisi haline gelmek için oluşturulan, eğitim ile ilgili olarak Socrates ve mesleki eğitim ile ilgili olarak Leonardo Da Vinci

programları ile genlik politikası alanına giren konularda faaliyet göstermekte ve bu alanlarda önemli projeler yapılmaktadır.

4.1. Socrates

Socrates, katılımcı ülkeler arasındaki işbirliğini arttırarak eğitimde Avrupa boyutunun geliştirilmesinin ve eğitimin kalitesinin iyileştirilmesini hedeflemektedir. Anaokulundan doktora programına kadar her türlü ve düzeydeki öğretimi kapsamaktadır. Socrates programının amaçlarını şöyle sıralayabiliriz (www.ua.gov.tr, 2010):

- Eğitimin her düzeyinde Avrupa boyutunun desteklenmesi ve Avrupa çapında fırsat eşitliği desteklenirken eğitsel kaynaklara geniş çaplı uluslar arası erişimin kolaylaştırılması,
- Avrupa Birliği içinde dil öğreniminin niteliksel ve niceliksel gelişiminin desteklenmesi yoluyla eğitimin kültürlerarası boyutunun ve Avrupa Birliği halkları arasında anlayışın ve dayanışmanın sağlanması,
- Eğitim alanında kurumlar arası değişimin teşvik edilmesi, açık ve uzaktan eğitim, diploma ve çalışma dönemlerinin tanınması ve bilgi paylaşımının geliştirilmesi yolunda engellerin kaldırılması yoluyla işbirliğinin sağlanması,
- Eğitsel uygulama ve materyallerin geliştirilmesinde yenilikçi yaklaşımların ve teknolojinin kullanımının desteklenmesi ve eğitim alanında ortak politika ilgi alanlarının saptanması.

Socrates, AB'ne üye 27 ülkenin yanı sıra Avrupa Ekonomik Alanını oluşturan İzlanda, Lihtenştayn, İsviçre, Türkiye ve Norveç'e açıktır. Socrates altındaki eylemler şunlardır:

- Comenius (Okul Eğitimi- Örgün Eğitim)
- Erasmus (Yüksek Öğretim)
- Grundtvig (Yetişkin Eğitimi- Yaygın Eğitim)
- Lingua (Avrupa Dilleri Eğitimi)
- Minerva (Eğitimde Bilgi Teknolojileri).

Program kapsamında desteklenecek çeşitli etkinlikler ise şunlardır:

- Üniversite öğrencileri, öğretim üyeleri, öğretmenler ve eğitimle ilgili yöneticilerin uluslar arası hareketliliği,

- Bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımı hakkındaki uluslar arası projeler,
- Bilgi ve deneyim aktarımı ile kurumsal ilişkileri amaçlayan bilgi iletişim ağları,
- Dil öğretimi ve kültürlerarası eğitimi öngören uluslar arası projeler ve kişi hareketliliği,
- Eğitimde yenilikçi yaklaşımları içeren uluslar arası projeler,
- Avrupa çapında eğitimle ilgili bilgi toplama amaçlı oluşumlar.

Socrates programının yürütülmesinden Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü sorumludur. (<http://europa.eu.int>, 2010). Programın yürütülmesinde Komisyon, Avrupa düzeyinde program kapsamındaki eylemlerin yürütülmesini sağlamakla sorumludur. Ayrıca Komisyon, Avrupa düzeyindeki ilgili derneklerin ve toplumsal ortakların görünüşünü, dikkate almakla sorumludur.

Socrates programının tamamı gençlere yönelik olmasa da, eğitimin geliştirilmesine ve eğitimde ülkeler arasındaki farklılıkların azaltılmasına ve istihdamın artırılmasına katkı sağlamaktadır. Bu sayede birçok genç, örgün eğitim kapsamında hayatlarını etkileyecek birçok alanda tecrübe edinme ve dil eğitimi alma fırsatına kavuşmaktadır.

4.2. Comenius

En geniş anlamıyla Comenius Programı, Lizbon hedeflerine ulaşabilmek için öğrenciler ve eğitim personeli arasında Avrupa kültür ve dil çeşitliliği ile değerleri hakkında bilgi ve anlayış oluşturmayı, öğrencilerin kişisel gelişimleri için gerekli olan temel becerileri edinmelerini amaçlar. Bu doğrultuda Avrupa ülkelerinde eğitimle ilgili kurumlar arası işbirliğini sağlamaya çalışır. Programdan 27 üye ülke, 3 EFTA ülkesi ile Türkiye yararlanmaktadır. Bazı Balkan ülkeleri ve Doğu Avrupa ülkelerinin de programdan faydalanabilmesi için çalışmalar sürmektedir.

Comenius Programı, okul eğitimindeki kaliteyi artırmak ve Avrupa boyutunu güçlendirmek amacıyla;

- Okullar ve öğretmen yetiştiren kurumlar arasında uluslararası işbirliği ve değişimi teşvik eder,

- Pedagojik metotlar ve materyaller geliştirmeyi teşvik eder,
- Okulların idaresine yönelik güzel çalışmaların ve yeniliklerin uluslararası boyutta yaygınlaştırılmasını destekler,
- Eğitimde dışlanma ve okulda başarısızlıkla mücadelede, özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin entegrasyonu ve eğitimin bütün sektörlerinde fırsat eşitliğini teşvik eden yöntemler geliştirir ve bunları yaygınlaştırır,
- Okul eğitiminde ve okul eğitiminde görev yapan personelin eğitiminde Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin (BIT) kullanımını teşvik eder.

Ayrıca Comenius Programı;

- Yabancı dil olarak Avrupa dillerinin öğretiminde kaliteyi artırmak,
- Dil öğretmenlerinin pedagojik yeteneklerini geliştirmek,
- Az kullanılan ve öğretilen dillerin öğretmenlerinin dil yeteneklerini geliştirmek,
- Öğretilen yabancı dil çeşitliliğini artırmak,
- Bütün öğretmen ve öğrencilerin konuşabildikleri yabancı dil sayısını artırmak ve konuşma düzeylerini yükseltmek, için tasarlanmış uluslararası önlemler yardımıyla Avrupa'da okul eğitiminde dil öğreniminin teşvikine katkıda bulunur.

Bunların yanısıra Comenius Programı;

- Değişik kültürlerle yönelik farkındalığın geliştirilmesini teşvik etmek,
- Okul eğitimi sektöründe kültürler arası eğitim girişimlerini geliştirmek,
- Kültürler arası eğitim alanında öğretmenlerin yeteneklerini geliştirmek,
- Irkçılık ve yabancı korkusu/düşmanlığıyla mücadeleyi desteklemek için tasarlanmış uluslararası faaliyetler yardımıyla Avrupa'daki okul eğitiminde kültürler arası farklılıkların bilincine varılmasının teşvikine katkıda bulunur.

Yukarıda belirtilen amaçlara ulaşmak amacıyla desteklenen faaliyetler şunlardır:

- Comenius Okul Ortaklıkları (2008'den itibaren Bölgesel Comenius ve Bireysel Öğrenci Hareketliliği)
 - Bireysel Hareketlilik: Hizmet içi Eğitim, Comenius Asistanlığı, (2008 itibariyle Ortaöğretim öğrencilerine yönelik Bireysel Öğrenci Hareketliliği)
 - Comenius Çoktarafli Projeleri (Comenius 2.1 Merkezi Projeleri)
 - Comenius Ağları

- E-Eşleştirme
- Destekleyici Faaliyetler

Tablo.1 Comenius Programı

Socrates (2000 - 2006)	Hayat boyu Öğrenme (LLP) (2007-2013)
Comenius 1-Okul Ortaklıkları (Okul Projeleri, Okul Gelişim Projeleri, Dil Projeleri)	Comenius Okul Ortaklıkları (Çok Taraflı Ortaklıklar, İki Taraflı Ortaklıklar)
	Bölgesel Comenius (Comenius Regio, 2008 itibariyle)
Comenius 2.1 - Avrupa İşbirliği Projeleri	Comenius Çoktarafli Projeler
	Comenius Bireysel Hareketlilikler: Bireysel Öğrenci Hareketliliği (2008 itibariyle)
Comenius 2.2b – Comenius Bireysel Hareketlilikler:Dil Asistanlığı	Comenius Bireysel Hareketlilikler: Comenius Asistanlığı
Comenius 2.2c-Comenius Bireysel Hareketlilikleri: Okul Eğitim Personeli için Hizmet İçi Eğitim Kursları	Comenius Bireysel Hareketlilikler: Okul Eğitim Personeli için Hizmet İçi Eğitim
Comenius 3-Comenius Ağları	Comenius Ağları
Destekleyici Faaliyetler (Comenius)	Destekleyici Faaliyetler (Comenius)

Kaynak: <http://www.bumko.gov.tr>

Comenius programı ulusal otoriteler ile işbirliği içinde ve bu otoriteler tarafından görevlendirilen Ulusal Ajanslar (Türkiye için Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı) yardımlarıyla Komisyon ve Komisyon Yürütme Ajansı (Education, Audiovisual & Culture Executive Agency) tarafından yürütülür. Ulusal Ajansların, başvuruların alınması ve değerlendirilmesi ve mali destek sağlanması ile ilgili olarak sorumlulukların yanı sıra faaliyetleri izleme ve finansal yönetim sorumlulukları da vardır. Ayrıca sonuçların yaygınlaştırılması, uygun proje ortağı bulmada yardımcı olunması, başvuruların yapılmasında ve diğer konularda rehberlik ve danışmanlık yapılması gibi fonksiyonları bulunmaktadır. Hayat boyu

Öğrenmenin genelinde olduğu gibi Comenius programında da başvurunun yapıldığı mercii açısından iki tip faaliyet vardır: Merkezi (Centralised) ve Ülke Merkezli (Decentralized).

Merkezi Faaliyetler, Başvuru, seçim ve sözleşmelerle ilgili süreç komisyon tarafından yürütülür. Genel kural olarak projeye dâhil ortaklardan biri koordinatör olarak görev yapar ve Komisyona karşı projeden sorumludur.

Ülke Merkezli Faaliyetler, başvuru, seçim ve sözleşmelerle ilgili süreç Ulusal Ajanslar tarafından yürütülür. Genel kural olarak müdahil ortaklardan her biri bulunduğu ülkenin Ulusal Ajansına doğrudan bağlıdır. Bireysel hareketlilik faaliyetlerinin (öğretmenler ve öğrenciler için) bazılarını bireysel olarak başvurulmakta bazılarını ise söz konusu kişilerin bulunduğu okul/kurum aracılığıyla başvurulmaktadır (<http://www.ua.gov.tr>, 2010).

Comenius bütçesinden okul projeleri kapsamında koordinatör okul için yıllık 2000 Euro, partner okul için yıllık 1500 Euro, Dil projeleri için, her okul için yıllık 1500-2000 Euro ayrılmaktadır. Comenius programında bugüne dek 15.000 okul, 150.000 öğretmen ve diğer personel ile 2 milyon öğrenci bütün Avrupa çapında yer almıştır. Bununla öğretmenler, projede beraber oldukları diğer ülke öğretmenlerinden kendi eğitim sistemleri, eğitim programları ile ilgili ilgi değişiminde bulunmakta ve bildikleri yabancı dilleri karşılıklı pratik yapma şansı bulmaktadırlar. Öğrencilerin kişisel ve profesyonel gelişim gösterme yönünde kabiliyetleri gelişmekte, karşılıklı kültür değişimi çerçevesinde birbirlerini anlamakta, bildikleri yabancı dilleri pratik yapabilme imkânı bulmaktadır (Gönülaçar ve Şengül, 2004: 19).

4.3. Grundtvig

Grundtvig Programı, bilginin sürekli yenilenmesi neticesinde oluşan gereksinimleri karşılamak ve yetişkin kişilere yaşamları boyunca, bilgi ve niteliklerini geliştirmek için imkânlar sunarak istihdam olanaklarını artırmak ve toplumda meydana gelen değişikliklere uyum sağlamalarını amaçlar.

Grundtvig, mesleki eğitim dışında her çeşit yetişkin ve yaygın eğitim üzerine odaklanır. Yaygın eğitim içindeki öğrenci, öğretmen, eğitimci ve diğer personelle yetişkin eğitim alanındaki eğitim kurumları ve bu tür eğitim

fırsatları sunan kuruluşları hedefler. Yaygın eğitim kurumları başta olmak üzere sivil toplum kuruluşları, araştırma merkezleri, danışmanlık ve bilgi/iletişim kuruluşları ile özel kuruluşlar, yüksek öğrenim kurumları vs. ülkeler arası ortaklıklar, Avrupa projeleri ve ağlar kurarak birlikte çalışabilirler. Bu tür kurum ve kuruluşlarda yetişkin eğitimi faaliyeti yapanlar aynı zamanda uluslararası hareketlilik faaliyetlerinde de bulunabilirler.

Avrupa Birliği'nin ekonomik büyüme, rekabet ve toplumsal katılım (Lizbon Stratejisi) (<http://abmuzakere.bilgi.edu.tr>, 2010) gibi temel hedefleri, amacı, bir tarafta eğitimlerini yarıda bırakan yetişkinler ya da hiç eğitim imkânı bulamamış göçmenlerle diğer tarafta yaşlanan Avrupa nüfusunun eğitim problemine çözüm arayan Grundtvig Programı'nın çerçevesini oluşturur. Yetişkin eğitimi, bu gruplara mensup bireylerin bilgi ve yeterliliklerini geliştirmelerine olanak sağlar.

Yetişkin eğitimi, hayat boyu eğitimin önemli bir parçasıdır. Ancak, yetişkinlerin bu tür eğitime katılımları sınırlı olduğu kadar dengesizdir. Eğitim seviyesi düşük olan kişilerin eğitime tekrar katılmaları daha düşük bir olasılıktır. AB üyesi ülkelerin çalışan yetişkin nüfusun %12.5'nin 2010 yılına kadar hayat boyu eğitime katılması beklenirken bu oran 2005 yılında %10.8 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca bu oran ülkeden ülkeye %1.3'den %35'e kadar büyük farklılıklar göstermiştir.

Bu konuyu, nüfus değişimleri, dünyanın başka yerlerindeki hızlı gelişmeler, fakirlik gibi Avrupa'nın karşı karşıya bulunduğu sorunlar kadar iyi tanımlamak amacıyla Avrupa Komisyonu 2006 yılında “Yetişkin Eğitimi: Öğrenmek için Hiçbir Zaman Geç Değildir (*Adult Education: It is Never too Late to Learn*)” başlıklı bir tebliğ yayınlamıştır. Burada Komisyon, yetişkinlerin istihdamı, iş piyasasında serbest dolaşmaları, temel nitelikler kazanmaları ve sosyal çevreye uyumları gibi konuları desteklemek için yetişkin eğitiminin önemini vurgulamaktadır.

Yetişkin eğitimine adil bir şekilde erişim ve katılımı artırmak hayati bir öneme sahiptir. Öğrencilere özel bir ilgi göstererek, personelin ve eğitim sağlayıcıların profesyonel gelişmelerini destekleyici bir kültürün oluşması gerekmektedir. Yaygın ve gayri resmi eğitimin tanınması ve onaylanması için çeşitli sistemlerin uygulanması yetişkinlerin motive edilmesi açısından

gereklidir. Sonuçta, gelecekte alınacak kararlara temel teşkil etmesi açısından yetişkin eğitimi ile ilgili verilerin kalitesinin artırılması için bu tür programlar desteklenmektedir.

Grundtvig Programı'nın özel ve işlevsel amaçları bulunmaktadır. Özel amaçları, Avrupa'nın yaşlanan nüfusunun eğitim problemine çözüm bulmak ve yetişkinlere bilgi ve niteliklerini artırmaları için imkânlar sağlanmasına yardımcı olmaktır. İşlevsel amaçları ise, tüm Avrupa'da yetişkin eğitiminde yer alan kişilerin hareketlilik kalitesi ve erişebilirliğinin iyileştirilmesi ve sayısının artırılması. Böylece 2013 yılına kadar en az 7000 kişinin hareketliliğini desteklemek, Avrupa'da yetişkin eğitiminde yer alan kuruluşlar arasında işbirliğinin kalitesini ve sayısını artırmak, yetişkin eğitime katılmaları için kendilerine alternatif fırsatlar vermek amacıyla, başta yaşlılar ve temel nitelikleri kazanamadan eğitimlerini yarıda bırakanlar olmak üzere kırılgan sosyal gruplardan ve marjinal sosyal çevrelerden gelen kişilere yardımcı olmak, yetişkin eğitiminde yenilikçi uygulamaların geliştirilmesini ve bunların ülkelerarası transferini desteklemek, hayat boyu öğrenme için yenilikçi BİT (Bilgi ve İletişim Teknolojileri) tabanlı içeriğin, hizmetlerin, pedagojilerin ve uygulamaların geliştirilmesini desteklemek ve pedagojik yaklaşımları ve yetişkin eğitimi kuruluşlarının yönetimini geliştirmektir (<http://www.ua.gov.tr/>, 2010).

4.4. Minerva

Minerva Eylemi, Avrupa Komisyonu tarafından Eğitimin Açık ve Uzaktan Eğitim (ODL) ile Bilgi ve İletişim Teknolojileri (ICT) yoluyla desteklenmesini hedeflemektedir. Programın üç temel amacı vardır:

- Açık ve Uzaktan Eğitim ile Bilgi İletişim Teknolojilerinin eğitim alanında gerekli ve kaçınılmaz olduğu düşüncesinin toplumun her katmanı (öğreticiler, öğrenciler, karar vericiler ve politika üreticileri) tarafından anlaşılmasını sağlamak,
- Eğitimde çoklu ortam desteğinin sağlanması ve bu konuda Açık ve Uzaktan Eğitim ile Bilgi İletişim Teknolojilerinin geliştirilmesi için yeterli pedagojik desteğin oluşturulması,
- Eğitim alanında geliştirilmiş metotlara ve örnek uygulamalara erişimin sağlanması.

Minerva, Açık ve Uzaktan Eğitim ile Bilgi İletişim Teknolojileri alanında faaliyette bulunan bütün kuruluşlara açıktır. Özellikle eğitimde ICT ve ODL faaliyetinde bulunan merkezler ve örgütlenmeler (Bu kuruluşlara rehberlik ve danışmanlık hizmeti veren kuruluşlar ve merkezler, çoklu ortam kütüphaneler, araştırma merkezleri vb. eklenebilir.), eğitimin her hangi bir alanında eğitim hizmeti veren ya da sunan bütün kuruluşlar, açık eğitim kuruluşları (Açık Öğretim Üniversiteleri dâhil), öğretmen yetiştiren kurumlar, öğrenci ve öğretmen dernekleri, eğitimde ICT ve/veya ODL faaliyetinde bulunan bütün araştırma ekipleri akademik dernekler ve/veya ulusal ve uluslararası konsorsiyum ve birlikler, eğitim alanında yeniliklerle ilgilenen enstitüler ve ICT ve Çoklu Ortam alanında faaliyet gösteren kamu yada özel yayıncılar ve diğer aktörler.

Minerva temelde dört çeşit faaliyeti desteklemektedir: Bunlar; 'Anlayış'ı iyileştirme Projeleri. Bu tür projeler daha çok ICT ve ODL alanında öğretme faaliyetinin ve süreçlerinin örgütlenmesi konusunda model geliştirmeyi hedefleyen araştırma eylemleri ve hedef çalışmaları olarak sayılabilir. Geliştirici öğrenme ortamlarının oluşturulmasına yönelik kaynaklar ile yeni öğretme metotlarının şekillendirilmesine yönelik aktiviteler, iyi örnek ve başarılı uygulamaların yaygınlaştırılması ve proje sonuçlarının paylaşılmasını amaçlayan ve bu çerçevede iletişim kurmayı hedefleyen faaliyetler ve ODL ve ICT alanında deneyim ve fikirlerin bir ağ ortamına aktararak paylaşılmasını hedefleyen projeler. Eğitim ve Öğretim alanında sorumluluk sahibi ve pozisyonunda olan tasarımcı ve kullanıcılar arasında işbirliği faaliyetleridir.

Minerva faaliyetleri alanındaki projelerde ortaklıklar bir tanesi AB ülkesi olmak üzere, en az üç ülke kuruluşlarının birlikteliğiyle oluşmaktadır. Bu tür projelere finansman desteği en fazla üç yıllık bir dönem içindir (<http://www.disiliskiler.sakarya.edu.tr>, 2010).

4.5. Erasmus

20. yüzyılın sonlarında Avrupa, 21. yüzyılın bilgi çağı olacağı tespitinden hareketle Bilgi Avrupası'nı oluşturmak amacıyla eğitim alanında uygulanacak bir dizi kararlar aldı. Gücünü bilgiden ve bilimden alacak olan Bilgi Avrupa'sında, Avrupa coğrafyasındaki ülkeleri hem birbirleri ile

uyumlu - birbirlerini tamamlayıcı, hem de rakiplerinden üstün kılabilecek bir yükseköğretim sistemi oluşturulması hedeflendi.

9 Haziran 1999'da Bologna Bildirisi'nin 29 ülke tarafından imzalanması ile Bologna Süreci resmi olarak başlamış ve süreci takip etmek üzere bir Bologna İzleme Grubu (Bologna Follow-up Group - BFUG) oluşturularak iki yılda bir eğitim bakanlarının toplanması kararlaştırılmıştır. 1999'dan beri sürece dâhil ülkelerin eğitim bakanları her iki yılda bir toplanmakta ve Avrupa yükseköğretiminin geleceği planlanmaktadır. Türkiye bu sürece 2001 yılında Prag toplantısında dâhil olmuştur.

1999 Bologna Bildirisi ile deklare edilen yükseköğretimde ulaşılması istenilen 6 hedefe 2001 yılı Prag Bildirisi ile 3 hedef alanı daha eklenmiştir ve sürecin temel öncelikleri olarak şöyle sıralanmaktadır:

- Derecelerin kolay anlaşılabilirliği ve karşılaştırılabilirliği bir sistem oluşturulması,
- Lisans ve Lisansüstü olarak kademelendirilmiş bir sistem oluşturulması,
- AKTS'de olduğu gibi kredili bir sistem kurulması,
- Öğrenci, öğretim elemanları, araştırmacı ve idari personelin serbest dolaşımını kısıtlayan unsurları ortadan kaldırarak hareketliliğin artırılması,
- Kalite güvencesi (Quality Assurance) alanında Avrupa'da işbirliğinin artırılması,
- Yükseköğretimde bulunması gereken Avrupalılık bilincinin artırılması,
- Yaşam boyu öğrenim,
- Avrupa Yükseköğretim Alanının oluşturulması.

2005 yılı itibarıyla 45 ülke süreçte yer alarak bu ortak eğitim hedefini desteklemektedir. Bu ülkeler sürece katılım yıllarıyla birlikte şöyledir:

- 1999: Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere;
- 2001: Hırvatistan, Güney Kıbrıs, Lihtenştayn, Türkiye;

- 2003: Arnavutluk, Andora, Bosna Hersek, Vatikan, Rusya, Sırbistan ve Karadağ, Makedonya;
- 2005: Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna.

Bologna İzleme Grubu üyesi 45 ülkenin yanı sıra bazı uluslararası kurumlar da sürece katılmaktadır. Bunlar:

- Avrupa Komisyonu
- Avrupa Konseyi - danışman üye
- Avrupa Üniversiteler Birliği - danışman üye
- EURASHE - danışman üye
- ESIB - Avrupa Öğrencileri Ulusal Birlikleri - danışman üye
- UNESCO-CEPES - danışman üye
- ENQA - danışman üye
- Education International Pan-European Structure - danışman üye
- UNICE - danışman üye

Avrupa Komisyonu 2004 yılında aldığı kararlar, ülke merkezli faaliyet gösteren Erasmus programları vasıtasıyla, ülkelerin yükseköğretim kurumlarının Bologna süreci çerçevesinde doğrudan işbirliği içinde çalışmasını öngörerek ulusal ajanslara bu süreçte sorumluluk yüklemiştir. Bologna sürecine imza atmış olan Socrates programı ülkelerinde Ulusal Bologna Rehberleri Takımı oluşturulması ve ulusal ajanslar tarafından faaliyet planı niteliğinde projelerin hazırlanması istenmiştir. Komisyon, projelerin gerçekleştirilebilmesi için ülkelerin Erasmus bütçelerine kaynak aktarmaktadır. Ülkelerin yükseköğretimde yer alan öğrenci nüfusları dikkate alınarak yapılan kaynak aktarımı, hazırlanan projenin toplam maliyetinin %90'ını geçmemektedir. Ülke takımları Avrupa genelinde var olan takımın bir parçasıdır ve bu ulusal takımlar vasıtasıyla Bologna Süreci'nin uygulamadaki etkinliği artırılmak istenmektedir. 1999-2006 yılları arasında süren Socrates Programı'nın tamamlanmasının ardından başlayan yeni dönemde, Hayat boyu Öğrenme Programı bünyesinde de Bologna Rehberleri vasıtasıyla sürece katkı sağlanmaya devam edilmektedir (<http://www.ua.gov.tr/>, 2010).

Socrates'in major alt programlarından biri olan Erasmus sözcüğü, İngilizce “European Community Action Scheme for the Mobility of University Students”ın baş harfleri alınarak yaratılmıştır. Lisansüstü öğrenim

dâhil tüm yüksek öğrenimi kapsayan bu programın temel hedefi Avrupa’da yüksek öğretimin kalitesini arttırmak ve Avrupa boyutunu güçlendirmektir. Erasmus programının bu amacı üniversiteler arasında ülkeler arası işbirliğini destekleyerek, öğrencilerin ve eğitimcilerin Avrupa’da karşılıklı değişimini sağlayarak ve Avrupa Birliği ülkelerindeki çalışmaların ve alınan derecelerin akademik olarak tanınması ve şeffaflığın gelişmesine katkıda bulunarak gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Erasmus’a üniversiteler ve alt birimleri (fakülte, enstitü, yüksek okullar; dernekler, vakıflar ve yüksek öğrenimle ilgili kurumlar), yüksek öğrenim ve lisansüstü eğitim veren tüm kurumlar, öğrenciler ve öğretim elemanları katılabilmektedir. Bu programa katılım, Avrupa Birliği Komisyonu’nun onayladığı Erasmus Üniversite Beyannamesi ile olabilmektedir. Erasmus’un alt programları 3’e ayrılmaktadır. Bunlar;

- 1) Erasmus 1: Üniversiteler arası işbirliği (Inter-university cooperation)
- 2) Erasmus 2: Hareketlilik / değişim (Mobility)
- 3) Erasmus 3: Uzmanlık ağları kurulması (Thematic network)’dır.

Üniversiteler arası işbirliği programında yer alan aktiviteler, değişim / aktivite düzenlemek (OM), hazırlık gezileri (PV), Avrupa kredi transfer sistemi (ECTS), müfredat geliştirme projeleri (CD), yoğun programlar (IP) olarak gruplandırılmaktadır. Hareketlilik / değişim programında, öğrenci değişimi ve öğretim üyesi değişimi yer almaktadır. Uzmanlık ağları kurulması programı ise, kaliteyi arttırmayı ve çeşitli konularda işbirliği ile Avrupa boyutunu tanımlamayı ve geliştirmeyi amaçlamaktadır. Belirli konularda inceleme ve tartışma platformu oluşturarak Avrupa ağının oluşturulması hedeflenmektedir. Bu program kapsamında, akademik uzmanlık ağları projeleri ve akademik uzmanlık ağlarını yayma projeleri desteklenir. Akademik uzmanlık ağları projeleri, en fazla üç yıl sürebilir ve her yıl yenilenmek zorundadır.

Avrupa Birliği’nin Sokrates-Erasmus eğitim programları ile birlikte, üniversiteler arasında öğrenci hareketliliğinin giderek artması ve Avrupa ülkelerindeki eğitim sistemlerinin farklılıkları nedeniyle öğrencilerin yurtdışında görmüş oldukları eğitimlerin, kendi üniversitelerinde tanınması ve eğitimde zaman kayıplarının önlenmesi amacıyla Avrupa Kredi Transfer Sistemi (ECTS) geliştirilmiştir. Kredili sistem, ECTS, bir eğitim

programının içeriğini ve öğretim yapısını rakam ile ifade eden sistemik bir yöntemdir. ECTS aynı zamanda, öğrenci merkezli eğitim sisteminin bir parçası, kurumlar arasında ortak dil ve kurum kalitesi ve öğrenci kalitesinin belirlenmesinde bir araçtır. ECTS, kurumlar yönünden; üniversiteler arası işbirliğini geliştirmek, lisans ve lisansüstü öğretimde ortak müfredat geliştirme çalışmalarına katkıda bulunmak ve kurumun şeffaflığını ortaya koymak; öğrenci yönünden ise uluslararası öğrenci hareketliliğini kolaylaştırmak ve alınan ders ve derecelerin tanınmasını sağlamaktadır (www.akademik.adu.edu.tr, 2010).

Program, sunduğu hareketlilik olanağı ile Avrupa halklarının birbirlerini algılamasındaki önyargıların yükseköğretim çevrelerinde kırılmasına hizmet etmektedir. Erasmus programı ile 1987'den günümüze kadar 1,5 milyondan fazla yükseköğretim öğrencisi, başka bir Avrupa ülkesinde öğrenim hayatının bir dönemini geçirmiş; o ülkenin insanlarını ve kültürünü de tanıma imkânı elde etmiştir. Program 2012 yılı itibarıyla 3 milyon öğrencinin Erasmus öğrencisi olmasını hedeflemektedir (http://www.ua.gov.tr, 2010).

Erasmus programı, Hayat boyu Öğrenme Programına dahil ülkeler olan Avrupa Birliği üyesi 27 ülke, Avrupa Birliğine üye olmayıp Avrupa Ekonomik Alanı üyesi İzlanda, Lihtenştayn, Norveç ve Avrupa Birliğine aday ülkeler arasında yer alan Türkiye yüksek öğretim kurumlarının istifadesine açıktır. Erasmus programı çerçevesinde gerçekleştirilecek bütün faaliyetlerde, taraflardan en az birinin Avrupa Birliği üyesi ülke kurumu olması şartı aranmaktadır.

Ülkelerin ilgili resmi kurumlarınca yükseköğretim kurumu olarak kabul edilen üniversite, enstitü, akademi ve benzeri kurumlar, Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü'nün ilgili birimi olan Komisyon Yürütme Ajansı'na (*The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency - EACEA*) başvurarak Erasmus Üniversite Beyannamesi - EÜB (*Erasmus University Charter - EUC*) almaya hak kazandıkları takdirde, bu kurumların öğrenci ve personeli Erasmus programından faydalanabilir. Öğrenci staj hareketliliği gerçekleştirmek isteyen kurumların Genişletilmiş EÜB (*Extended EUC*) alması gerekmektedir.

2010-2011 akademik yılından itibaren geçerli olmak üzere, EÜB sahibi kurumların Öğrenci ve Personel Hareketliliği faaliyetlerinden yararlanacak bireylerinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaları ya da başka ülkelerin vatandaşı olmakla birlikte Türkiye'de bir okulda, meslek okulunda, yükseköğretim kurumunda veya yetişkin eğitimi veren bir kurumda kayıtlı öğrenci olmaları veya ilgili yasalar ve mevzuatlar çerçevesinde Türkiye'de bir işte çalışıyor olmaları veya Türkiye'de yaşıyor olmaları gerekmektedir.

Hayat boyu Öğrenme Programı'nın ilk yılı olan 2007/2008 akademik yılından beri tüm Avrupa'da 2000'den fazla yükseköğretim kurumu Erasmus programına katılabilmektedir. Alınan EÜB'ler, iptallerini gerektirecek bir durum olmadığı takdirde, 2013 yılına kadar geçerliliğini koruyacaktır. Kurumlar, her yıl Komisyonun ilan ettiği son tarihe uygun olarak başvuruları açtığı tarihten itibaren başvuruda bulunabilirler (<http://www.ua.gov.tr/>, 2010).

4.6. Lingua

Dil öğrenim ve öğretiminin teşvik edilerek geliştirilmesi, Sokrates programını tam, diğer Erasmus, Comenius ve Grundtvig faaliyetlerinin ise kısmen amacıdır. Lingua, bu faaliyetleri ile Avrupa Birliğinde dil çeşitliliğini teşvik etmek ve destekleme, dil öğrenimi ve öğretiminde kaliteyi artırma ve kişinin ihtiyaçlarına yönelik yaşam boyu eğitim imkânı sunma faaliyetlerini gerçekleştirmeyi amaçlar (<http://www.appleproject.eu>, 2010).

Lingua programında Avrupa ülkelerindeki dil kurslarında veya okullarda yabancı dil öğretimine yönelik olarak doğrudan bireylere herhangi bir burs verilmemekte ve para yardımıyla bulunulmamaktadır. En az 3 ülke ortaklığı ile yapılan Lingua projeleri aracılığıyla yabancı dil öğreniminin teşvik edilmesine ve dil eğitimi ve öğretiminde kullanılan araç ve gereçlerin geliştirilmesine çalışılmaktadır.

Bütün okullar, üniversiteler, özel kurslar, enstitüler, dil eğitim ve öğretimiyle ilgili bütün kurum ve kuruluşlar Lingua projeleri hazırlayarak koordinatör olabilir veya diğer ülke kurumlarının koordinatörlüğünde hazırlanan Lingua projelerine ortak olarak katılabilirler. Bireyler kişisel olarak Lingua projesi ortağı veya koordinatörü olamazlar. Ancak tüzel kişiliğe sahip kurumlarını temsilen bu projelere katılabilirler.

Avrupa dillerinin öğretilmesinde hedef kitle, ilkokuldan üniversitelere kadar bütün öğrenciler, eğitimlerini tamamlamış insanlardan emeklilere kadar bütün topluluk ve aday ülke vatandaşlarıdır.

Socrates eğitim programına üye olan bütün ülkelerin dilleri Lingua projeleri kapsamında öğretilecektir. Bunlar; İngilizce, Fransızca, Almanca, İspanyolca, İtalyanca, Portekizce, Flamenkce, Danimarkaca, Norveççe, İsveççe, Fince, Yunanca, Bulgarca, Çekce, Sılovakca, Romence, İzlandaca, Polonyaca, Macarca, Türkçe ve Litvanya, Sılovenya, Letonya, Estonya, Malta dilleri ile İrlandaca ve Lüksemburgça gibi az öğretilen, kullanılan dillerdir (<http://www.ua.gov.tr>, 2010).

Lingua Eylemi iki bölüme ayrılmaktadır. İlki, AB'deki herkesi yabancı dil öğrenmeye ve konuşmaya teşvik eder ve dil öğrenimini herkese ulaştırmayı hedefler. İkincisi ise, yüksek kaliteli dil öğrenme ve değerlendirme araçlarının geliştirilmesiyle dil öğrenimi ve öğretimi standartlarının yükseltilmesine yardımcı olmayı hedefler. Lingua, Sokrates Programı çerçevesinde merkezi bir eylemdir. Planlar Avrupa Komisyonu tarafından seçilmektedir (<http://www.turkofoni.org>, 2010).

4.7. Leonardo Da Vinci

AB mesleki eğitim politikasının yürütülmesi için oluşturulan bir eylem planının, 6 Aralık 1994 tarihinde Konsey tarafından kabul edilmesi 'Leonardo da Vinci Programı' için bir adım ortaya konulmuştur. Büyüme, Rekabet Gücü ve İstihdama İlişkin Beyaz Rapor'da, 21. yüzyıla doğru ortaya çıkan gelişmeler karşısında Avrupa'da, ekonomik büyümenin iş ve istihdama dönüştürülebilmesinde, mesleki teknik eğitimin anahtar faktör olacağı ifade edilmiştir. Bu tespiti benimseyen Avrupa Komisyonu, 21 Aralık 1993 tarihinde Leonardo programına ilişkin öneriyi kabul etmiştir. 'Tek yasal enstrüman ve tek Konsey kararının Topluluk faaliyetlerine dayanak olması yanında; öneri, Maastricht Antlaşması 127. maddesi ile öngörülen bir Topluluk mesleki eğitim politikasının uygulanmasını amaçlamaktaydı. Bu yaklaşımla, Force (sürekli eğitim), Petra (temel eğitim), Comett (üniversite-endüstri işbirliği), Eurotecnet (teknolojik yeniliklerle ilişkili niteliklerin yükseltilmesi) ve Lingua (dil öğrenimi) gibi Topluluk düzeyinde yürütülen ortak programlar, AB eğitim politikasında daha fazla tutarlılık sağlanması

amacıyla Leonardo da Vinci programı kapsamında birleştirilmiştir. Bu nedenle, mesleki eğitim alanında, uluslar ötesi eğitim kurslarını ve çırakların, öğrencilerin ve uzmanların değişimini kolaylaştıran Leonardo da Vinci programı, mesleki eğitim ve genel eğitim alanında büyük öneme sahip AB programlarının bir uzantısıdır (Kahraman, <http://www.ceis.org.tr>, 2010).

Avrupa Birliği'ne üye ve aday ülkelerin mesleki eğitimine yönelik politika ve uygulamalarını desteklemek ve geliştirmek için yürütülen bir mesleki eğitim programıdır. Bu programın gerçekleştirmek istediği bazı hedefler bulunmaktadır. Bunlar (<http://www.ua.gov.tr>, 2010):

- Kişilerin bilgi ve becerilerinin artırılması,
- Hayat boyu eğitim / mesleki tecrübe ve yeterliliklerinin kalitesinin artırılması, ülkeler arası teknolojik ve kurumsal değişiklikleri bütünleştirilmesi,
- Mesleki eğitim kurumları ile işletmeler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi,
- İstihdam imkânlarının artırılması,
- Sürekli mesleki eğitim ve hayat boyu öğrenme isteğinin güçlendirilmesi, yarının mesleklerine hazırlanma ve teknolojik değişimlere uyumun teşvik edilmesi,
- Mesleki eğitim alanında dil yeterliliklerinin geliştirilmesi ve ortak bir terminolojinin oluşturulması, özellikle gençler için temel mesleki eğitim desteklenmesi ve teşvik edilmesidir.

Bunların yanı sıra Leonardo Da Vinci programı ile programa katılan ülkelere ve o ülkelerde program dâhilinde olan başta gençler olmak üzere ilgili kişilere sağladığı imkânlar vardır. Bu imkânlar:

- Programa katılan ülkelerde mesleki eğitim sistemlerinin ve uygulamalarının kalitesinin artırılması, yenilikler geliştirmek ve ulusal mesleki eğitim politikalarına katma değer sağlanması,
- Her düzeydeki mesleki eğitimde Avrupa boyutunun teşvik edilmesi, ülkeler arası çalışma şartlarına uyumun geliştirilmesi,
- Sürekli mesleki eğitimin teşvik edilmesi ve ülkeler arası çalışma şartlarına uyumun geliştirilmesi,
- Sürekli mesleki eğitim ve ömür boyu öğrenme isteğinin güçlendirilmesi, yarının mesleklerine hazırlanma ve teknolojik değişimlere uyumun teşvik edilmesi,

- Modern teknolojiler alanında eğitim ve müteakip eğitimde; yüksek okullar, mesleki eğitim tesisleri ve işletmelerin daha fazla karşılıklı etkileşiminin sağlanması,
- Mesleki eğitim alanında dil yeterliliklerinin geliştirilmesi ve ortak terminolojinin oluşturulması,
- Özellikle gençler için temel mesleki eğitimin desteklenmesi ve teşvik edilmesi,
- Mali, sosyal veya fiziksel nedenlerle eğitimden yararlanamamış kişiler için temel mesleki eğitimi veya ileri düzeydeki eğitimlere erişimin kolaylaştırılması,
- Mesleki eğitimde bayanların fırsat eşitliğinin teşvik edilmesinin sağlanması,
- Mesleki danışmanlık sistemlerinin kurulmasının teşvik edilmesi, bağımsız sürekli eğitim ve açık öğrenim yöntemlerinin gelişmesine katkı sağlanmasıdır.

4.8. Youth - Avrupa İçin Gençlik Programı

Eğitim ve Gençlik Programlarının üçüncü ayağını oluşturur ve 15-25 yaş arası gençlerin projelerini hayata geçirmesini destekler. Beş alt eylemden oluşur. Eylem 1: Avrupa İçin Gençlik (Avrupa İçin Gençlik Değişimleri, Gençlik Buluşmaları eylemleri yer alır), Eylem 2: Avrupa Gönüllü Hizmeti, Eylem 3: Gençlik Girişimleri (Grup Girişimleri, Ağ Kurma Projeleri ve Geleceğin Sermayesi eylemlerinden oluşur), E4: Ortak Eylemler ve Eylem 5: Destek Faaliyetler (İşbaşı Eğitimi, Fizibilite Gezileri, İrtibat Seminerleri, Çalışma Gezileri, Seminerler, Eğitim Kursları, Gençlik Enformasyonu, Ulus ötesi Ortaklıklar ve Ağlar ile Nitelik ve Yaratıcılık İçin Destek eylemlerinden) oluşur.

Dezavantajlı grupların projeleri birinci derecede öncelikli projeler olup yoğun bir biçimde desteklenir. İkinci derecede öncelikli projeler gençler tarafından dezavantajlı gruplara yönelik geliştirilen projelerdir. AB çok kültürlülük projeleri üçüncü derecede öncelikli projelerdir.

Gençlik Programından 15-25 yaş arası bir fikri ve projesi olan tüm gençler yararlanabilir ve proje geliştirebilir. Euro-Med Programları ile

Gençlik programları daha geniş bir kapsama yayılmıştır (<http://intoffice.erciyes.edu.tr/>, 2010).

5. AB İçinde Gençlik İle İlgili Oluşumlar

Avrupa Birliğinde gençlik ile ilgili çalışmalar her ne kadar yeni olsa da, bu alanda oluşturulan yapılar gençlik politikasının oluşumu ve gelişiminde faydalı olmuştur. Gençlik alanında etkili rol oynayan programlar şunlardır; Avrupa Gençlik Forumu, Ulusal Ajanslar, Ulusal Gençlik Konseyleri, Salto Gençlik, Avrupa Kurultayıdır.

5.1. Avrupa Gençlik Forumu

Avrupa Gençlik Forumu, 1996 yılında Ulusal Gençlik Konseyleri ve uluslararası gençlik sivil toplum kuruluşları tarafından kurulmuş olan Avrupa düzeyinde çalışan bir sivil toplum kuruluşudur. Avrupa Gençlik Forumu, gençlikle ilgili tüm konularda uluslar arası kuruluşların kendisine danışmasını, uluslar arası kuruluşların gençlikle ilgili konularda politikalarını etkilemeyi, gençlerin ve gençlik kuruluşlarının karar alma süreci içindeki katılımını arttırmayı, karşılıklı anlayış ve eşit haklar için mücadelenin ilerletilmesini sağlamayı, üye kuruluşların çalışmalarını desteklemeyi ve koordine etmeyi amaçlar (www.youthforum.org, 2010).

5.2. Ulusal Ajanslar

Ulusal ajans, katılımcı ülkelerin Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programlarından yararlanmasını sağlamak üzere ülkelerinde kurdukları ve ilgili taraflar ile işbirliği içinde programlardan yararlanma faaliyetlerini organize ve koordine eden uygulama birimidir. Ulusal ajansın gençlikle ilgili görevi, AB eğitim ve gençlik programlarının ülke çapında tanıtılması ve bu amaçla gerekli ulusal altyapının oluşturulmasıdır (www.ua.gov.tr, 2010).

5.3. Ulusal Gençlik Konseyleri

Avrupa Birliği'ne üye ve aday ülkelerdeki tüm gençlik organizasyonlarının üye olduğu ve hükümetler tarafından tanınan ulusal gençlik konseyleri bulunmaktadır. Konseyler, genel olarak, bir ülkedeki gençlik organizasyonları arasında iletişimi sağlamayı, ortak projeler üretmeyi, kendileri ile ilgili politikaların belirlenmesinde her düzeyde gençliğin katılımını teşvik etmeyi, uluslar arası ortaklarla işbirliğini geliştirmeyi hedeflemektedir (<http://en.wikipedia.org/>, 2010).

5.4. Salto Gençlik

Salto Gençlik, Avrupa'nın gençlik konularında öncelikli alanlarında çalışan ve sekiz merkezden oluşan bir ağıdır. Gençlik çalışmaları ve eğitimleri ile ilgili kaynaklar oluşturur, Avrupa Komisyonu gençlik programı ve gençlik ile ilgili konularda destek kuruluşları ulusal ajanslar için eğitimler ve irtibat kurma faaliyetleri sağlar. Ulusal Ajansları ve Euro-Med ulusal koordinatörlerini desteklemek, ileri düzeyde gençlik alanındaki öncelikli alanlarda eğitim fırsatları sunmak ve Avrupa gençlik çalışmaları için kaynakları toplamak, geliştirmek ve dağıtmak için çalışmaktadır (<http://www.salto-youth.net/about/>, 2010).

6. Sonuç

Avrupa Birliği, kurulduğu tarihten itibaren, hem birliğin geleceğini garantiye almak hem de birlik içinde uyumu güçlendirmek için pek çok alanda çalışmalar yapmıştır/yapmaktadır. Bunlardan biri de Ortak Eğitim Politikası olmuştur.

Avrupa Birliği, genişleme ve bütünleşmesine bağlı olarak ve artan nüfusu özellikle de genç nüfusu düşünerek eğitim konusunda, birliğe üye olmayan ya da üyeliğe aday ülke statüsü kazanan devletleri de kapsayan çalışmalar yapmaktadır.

Bu çalışmalarla, hem birlik içinde gençlerin dolayısıyla birliğin kalitesini artırmak, hem birlikteki uyumu sağlamlaştırmak hem de birliğe üye olmayan ya da üyeliğe aday olan ülkeleri birliğe adapte etmek amaçlanmaktadır.

KAYNAKÇA

“Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde AB Ülkeleri ve Diğer Aday Ülkeler Karşısında Türkiye’nin Durumu”, <http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=1948>, (26.10.2010).

“European Commision White Paper A New Impetus For European Youth”, http://ec.europa.eu/youth/archive/whitepaper/index_en.html, (26.10.2010).

13 Temmuz 2002 tarihli ve 168/2 Cilt Sayılı AB Resmi Gazetesi.

Angelis, L.ve Grollios, G. (2003), “From the White Paper to the Concrete Future Objectives of Education and Training Systems in Europe”, European Education, Vol. 35, No 2, p.p. 75-93.

Avrupa Komisyonu, “Follow-up to the White Paper on a New Impetus for European Youth COM(2003) 184 final”, http://ec.europa.eu/youth/archive/whitepaper/download/com_2003_184_en.pdf, (26.10.2010).

Avrupa Komisyonu, “Follow-up to the White Paper on a New Impetus for European Youth, COM(2004) final”, [http://ec.europa.eu/youth/archive/whitepaper/post-launch/com\(2004\)337_en.pdf](http://ec.europa.eu/youth/archive/whitepaper/post-launch/com(2004)337_en.pdf), (26.10.2010).

Çakmak, H. (2007), Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri, 2. Baskı, Platin Yayınları, Ankara.

Gönülaçar, Ş. ve Aksoy, H. H. (2004), “Küreselleşme Sürecinde Avrupa Birliği Eğitim Programları”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 80.251.40.59/education.ankara.edu.tr/aksoy/ere/sgonulacar.doc, (26.10.2010).

<http://europa.eu.int/com/education/socrates.html>, (26.10.2010).

http://abmuzakere.bilgi.edu.tr/docs/yeni_lizbon_stratejisi.pdf, (26.10.2010).

http://en.wikipedia.org/wiki/Youth_council, (26.10.2010).

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-QA-08-049/EN/KS-QA-08-049-EN.PDF, (26.10.2010).

http://europa.eu.int/pol/justice/index_en.htm, (26.10.2010).

http://europa.eu.int/youth/program/index_en.html, (26.10.2010).

http://intoffice.erciyes.edu.tr/doc/AB_%20Egitim-Genclik_%20Programlari.doc,
(26.10.2010).

<http://www.akademik.adu.edu.tr/enstitu/saglik/webfolders/topics/AVRUPA%20BIRLIGI%20PROGRAMLARI%20GenelBilgi.doc?skey=TO0EBBVHZ9X6XM7DHG9R>, (26.10.2010).

<http://www.appleproject.eu/web/content.asp?lng=tr&parent=Programmes§ion=Lingua2>, (26.10.2010).

<http://www.bumko.gov.tr/EN/Genel/Default.aspx?17A16AE30572D313AAF6AA849816B2EF2858DA18F4388CDD>, (26.10.2010).

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/80643.pdf,
(26.10.2010).

<http://www.disiliskiler.sakarya.edu.tr/minerva.html>, (26.10.2010).

<http://www.salto-youth.net/about>, (26.10.2010).

http://www.turkofoni.org/elp/turkish_sokrates.pdf, (26.10.2010).

<http://www.ua.gov.tr/index.cfm?action=detay&bid=10>, (26.10.2010).

<http://www.ua.gov.tr/index.cfm?action=detay&bid=11>, (26.10.2010).

<http://www.ua.gov.tr/index.cfm?action=detay&bid=8>, (26.10.2010).

<http://www.ua.gov.tr/index.cfm?action=detay&bid=9>, (26.10.2010).

<http://www.ua.gov.tr/index.cfm?action=detay&yayinid=842155B446F91B3B43B1A21A1F9A20A71BA4A&CFID=2349476&CFTOKEN=76573298>,
(26.10.2010).

http://www.youthforum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=818&Itemid=29&lang=e, (26.10.2010).

Kahraman, A. “Maastricht Sonrası AB Eğitim ve Gençlik Programları”,
<http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/2mak20002.pdf>, (26.10.2010).

Karlık, R. (2002), Avrupa Birliği ve Türkiye, Beta Yayınları, Ankara.

Palabıyık, M. S. ve Yıldız, A. (2007), Avrupa Birliği, ODTÜ Yayıncılık, Ankara.

Sellberg, A. ve Orr, K. (2004), "Recent youth policy developments in Europe' in: Education, Employment and Young People in Europe", Youth Report, European Youth Forum Report, Brussels.